

12. Психологія і педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. посібник / Ред. рада: В.М. Доній (голова), Г.М. Несен (заст. голови), Л.В. Сохань, І.Г. Єрмаков (наук. ред.) та ін. – К., 1996. – 792 с.
13. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2000.
14. Сергиенко Е.А. Природа субъекта: онтогенетический аспект // Проблема субъекта в психологической науке. – М.: Академический проект, 2000. – С.184-202.
15. Татенко В.А. Психология в субъектном измерении. – К.: Просвіта, 1996.

The use of the concept “author” for determination of the role of personality in the life-creation process allowed to select the psychological features of personality as the creator of the own life: maturity, capacity for a choice, acceptance of responsibility and transcendence. The further prospects of research of life-creation are related to consideration of existential crisis as terms of personality becoming by the author of life.

Key words: personality, subject, life-creation, necessity, self-organization.

Отримано: 3.10.2008.

УДК 378(477-25)“17”:159.9.07

Ю.Т. Рождественський

До проблеми історико-психологічної реконструкції психологічної спадщини Києво-Могилянської академії другої половини 18-го століття: джерелознавчий аспект

У статті порушується питання про статус Києво-Могилянської академії другої половини 18-го – початку 19-го ст. Констатується, що на сьогодні психологічні уявлення, що містяться у філософських курсах залишаються маловивченими. Робиться висновок про неможливість створення цілісної картини становлення й розвитку

психології в Україні без опрацювання джерельної бази у вигляді наявної і доповнюваної новими знахідками рукописної спадщини викладацького корпусу КМА.

Ключові слова: Києво-Могилянська академія, історія психології, джерельна база, реконструкція, статус.

В статтє ставитєся вопрос о статусе Києво-Могилянской академии второй половины 18-го – начала 19 ст. Констатируется, что сегодня психологические представления, которые входят в философские курсы, остаются слабоизученными. Делаются выводы о невозможности образования целостной картины становления и развития психологии в Украине без изучения базы источников в виде имеющейся и дополненной новыми находками рукописного наследия преподавательского корпуса КМА.

Ключевые слова: Киево-Могилянская академия, история психологии, база источников, реконструкция, статус.

Про необхідність більш глибокого й всебічного осмислення історії розвитку психології в Україні, розширення часового діапазону історичних розвідок, залучення до контексту професійної свідомості сучасного психолога позитивних досягнень попередників, формування в останнього безбиткового історичного мислення й т. ін. говориться і пишеться вже не перший рік. Найболючішим у цьому сенсі залишається питання про зміст філософської і психологічної спадщини Києво-Могилянської академії за часів останніх десятиліть її існування.

Треба визнати, що за час існування незалежної України до історико-психологічного обігу було повернуто чимало напівзабутих або взагалі невідомих імен. Проте, мусимо констатувати, що у багатьох галузях історії української психології недослідженими залишаються чимало питань, які потребують до себе особливої уваги, передовсім джерелознавчого штибу. Нагальною в цьому контексті є проблема осмислення рукописної спадщини діячів Києво-Могилянської академії найскрутнішого часу її існування, а саме – у другій половині 18-го – початку 19-го століть, періоду, щодо якого у літературі існують вкрай суперечливі, почасти покvapливі й упереджені оцінки. Спроба подати бодай у найзагальніших рисах стан КМА другої половини 18-го століття і складає основну мету даної публікації.

Дискусії про статус Києво – Могилянської академії другої половини XVIII ст. тривають не одне десятиліття. Не заглиблю-

ючись в окремій деталі цієї дискусії, відзначимо, що дійсною пружиною обговорення є явно чи завуальовано поставлене питання про характер та глибину тієї переорієнтації, яка відбулася в надрах названого закладу в середині XVIII ст., що позначилося на ролі закладу в якості духовної кузні України.

Для одних названий період – початок регресу, який логічно завершив на початку XIX ст. історично віджиту систему світської освіти, для інших – вияв прогресу, який знайшов своє природне завершення в спеціалізації освіти, закладеної ніби то спочатку, яка і визначала в силу цього дійсний її зміст на всьому історичному відрізку діяльності академії.

Є очевидним, що поставлена в цій дискусії проблема розриву та спадковості вимагає спеціального аналізу, на що, певна річ, не може претендувати цей нарис. Нижче ми спробуємо дати лише найзагальнішу відповідь, використовуючи для цього оприлюднені в свій час джерела. Для історика психології, на наш погляд, не може бути нецікавим питання про зміст та напрямок психологічної думки, яка неминуче повинна була набути того чи іншого забарвлення залежно від еволюції або зміни програмних установок даного інституту освіти.

Якщо відійти від однобічних та відверто тенденційних оцінок ролі Києво – Могилянської академії в історії освіти взагалі і другої половини XVIII – поч. XIX ст. зокрема, до речі, зовсім нечисельних, то неможливо не відмітити певної однастайності в поглядах дореволюційних та сучасних істориків громадської думки в Україні відносно визнання ними факту падіння авторитету КМА в якості провідного культурного центру України [1]. Розбіжності між ними стосувалися лише датування цієї, очевидної для них обставини. Перші відносять його до другої чверті XVIII ст. [2], другі – до кінця XVIII ст. [3], треті – до поч. XIX ст. [4]. Більш обережну оцінку стану Київської академії другої половини XVIII ст. надає відомий історик цього закладу Хв. Титов, який, не заперечуючи занепаду значення академії “в усіх відносинах”, визначає цей період все ж в якості “особливої епохи”, “перехідного стану”, що, власне кажучи, ні скільки не зменшувало його високої оцінки ролі академії як просвітнього центру не лише України, але й Росії зокрема [5]. Подібна характеристика зовсім не позбавляє дослідника від визнання беззаперечного факту виникнення в середині XVIII ст. в стінах КМА кризової

тенденції. Серед основних вказується, зокрема, такий, як підлеглість КМА духовному відомству – єпархіальному, надалі синодальному. Ми вважаємо, що використання цього чисто “організаційно – юридичного” критерію представляє собою не більше ніж позбавлену смаку підміну дійсної історичної реальії зовнішнім і, потрібно визнати, на перший погляд досить правдоподібним припущенням. Сумнівність же подібної аналогії стає очевидною вже при самому поверховому ознайомленні з історією найближчого попередника Київської академії – Віленського університету.

Утворений у 1579 році за зразком Краківської академії Віленський університет мав у своєму складі два факультета: філософський та теологічний з терміном навчання на останньому 3 – 4 роки. Університет знаходився в підкоренні ордену єзуїтів, і упродовж ледь чи не всього періоду свого існування керувався Радою, яка формувалася зі складу професорів теології, а також ректорами, які мали в своїй більшості теологічну освіту. Лише в 1805 році теологічний факультет був реорганізований у Головну семінарію при університеті, вихованці якої на рівних правах зі студентами університету отримували вищу (католицьку) освіту. До головної семінарії в 1819 році додалася і семінарія з підготовки вчителів для єпархіальних шкіл, яка також знаходилась у відомстві університетського управління. Така структура проіснувала до 1832 року – майже до закриття університету і створення на його базі Медико – хірургічної та вищої Духовної католицької академії. Подібна структура освіти, наскільки нам відомо, не викликала в істориків ніяких сумнівів відносно дійсного статусу університету, а саме – як закладу вищого загальноосвітнього університетського типу [6].

Не зовсім переконливим також є і аргумент, відповідно до якого вирішальним для переорієнтації Київської академії із загальноосвітньої платформи на спеціально духовну виявився активний процес витіснення світського елемента з академії за рахунок її слухачів – вихідців із сімей священнослужителів, т. т. за рахунок духовного прошарку студентського корпусу, який почався з середини XVIII ст. Задля переконливості цього аргументу наводяться відповідні викладки співвідношення світського та духовного прошарку починаючи з другої половини XVIII ст. Не варто, проте, забувати, що дійсний приріст

студентства з духовного звання мав штучний і часто примусовий характер. Пов'язано це було з масовим характером виходу студентів із стін академії з досягненням ними богословських (вищих) класів для вступу на цивільну службу або “по медичній часті” [7]. Занепокоєний цією обставиною Київський митрополит Арсеній Могилянський (1704 – 1770) наказав у 1765 році всім церковнослужителям в якості “беззаперечного обов'язку” віддавати своїх дітей (включаючи й одружених, що раніше безумовно не допускалося) до Київської академії. У результаті динаміки співвідношення світського та духовного прошарку до початку ХІХ ст. виглядала так. Для порівняння наведемо число учнів академії і співвідношення станів за показниками, що передували вказаному розпорядженню. У 1744 році, наприклад, із загального числа 1160 учнів лише 388 були представниками духовного стану. В наступному картина співвідношення виглядала: у 1760 році: духовних 420, світських 575; 1764р.: 485 та 674; 1769 р.: 497 та 597; 1776 р.: 444 та 345; 1779 р.: 418 та 418; 1791 р.: 348 та 222; 1796 р.: 426 та 524; 1797 р.: 575 та 270; щодо 1798 та 1799 рр., ми володіємо лише даними про загальну кількість слухачів, яка складала для 1798 року 950 та 1799 р. 1086.

Зростання чисельності слухачів Київської академії за рахунок вихідців із духовного стану супроводжувалося водночас безкінечними вимогами Синоду про відправку до інших учбових закладів вихованців для проходження подальшої служби або навчання. Нагадаємо, що між 1701 та 1762 рр. у Слав'яно-греко-латинську академію було переведено 953 вихованці КМА. За той же період 18 ректорів (із 21) і 23 префекти (із 25) були київськими професорами. Така практика не могла не відбитися на загальному інтелектуальному потенціалі студентської маси. Лише за три “рекрутських” набори 1786, 1790, та 1798 рр. академія втратила 71 найбільш здібних своїх слухачів (були направлені в Головні народні училища); 30 студентів у 1795 році були переведені на штатську службу; Медико – хірургічна академія поповнила свої ряди 72 студентами академії, що були відправлені туди відповідно в 1777, 1778, 1788 та 1799 рр. Практика відправки студентів до інших навчальних закладів збереглася до останніх днів існування КМА. До утвореного у Петербурзі педагогічного інституту було відіслано, зокрема, в 1803 році 10 чоловік, у

1810 – 4, у 1816 – 5 чоловік. Не втрималася від спокуси отримати кращих студентів КМА і відкрита в 1809 році Санкт-Петербурзька духовна академія. В 1809 році, наприклад, лави названої академії поповнили 3 студенти КМА, в 1815 – 2 [8]. Наскільки все це серйозно могло відбитися на зміні орієнтирів Київської академії, можна відповісти, звернувшись до програми освіти. Не володіючи, на жаль, матеріалами про зміст навчальної програми академії вказаного періоду, наведемо лише оцінку рівня філософського курсу, який викладався в Київській академії у період 1759 – 1760 рр., подану одним із авторитетніших спеціалістів з історії Києво – Могилянської академії, її вихованцем і деякий час наставником В. Аскоченським. “Усі філософські питання, – відзначає В. Аскоченський, – необхідні та корисні учням, яких не знайшлося в Баумейстері (затверджений в якості посібника з філософії підручник Баумейстера. – Ю.Р.) вибрані з різних новітніх та знаних у Європі письменників, продиктовані та пояснені студентам” [9]. Вочевидь, що невдоволеність викладачів КМА офіційним керівництвом та їх спроби вийти за межі санкціонованого посібника з метою розширення філософського кругозору студентів шляхом представлення знань з новітніх течій філософії – зовсім не свідoctво загального занепаду освіченості серед викладацького і студентського корпусу. До речі, не зайвим у цьому контексті буде і відзначити той факт, що десятиріччя по тому багато викладачів вищих навчальних закладів сповна задоволялися підручником Баумейстера. Більш того, навіть таке надійне джерело філософування потрапило скоро в немилість ортодоксальних ревнителів благочестя (зокрема, члена правління училищ міністерства народної освіти кн. Ширинського – Шихматова), які умудрилися виявити в ньому “майже на кожній сторінці думки, спрямовані проти моральності та релігії”. Не може не звернути на себе і той факт, що після смерті Арсенія Могилянського (1770) заступник його Гавриїл Кременецький скоротив чотирирічний курс богослов’я до двох років, а спадкоємець останнього Самуїл Миславський (1731 – 1796), “талановитий учень Георгія Кониського”, який переписувався з Баумейстером і вважався видатним викладачем філософії не лише в Бранденбургській академії (де викладав Х. Баумейстер – Ю.Р.), але й у паризькій Сорбоні, почав активно вводити до програми навчання нові предмети,

підбираючи для цього і відповідний вимогам сучасного рівня викладацький склад (І.Я. Фальковський, майбутній ректор Київської академії, читав курс теоретичної та практичної арифметики за посібником Анічкова, прийнятому у Московському університеті в 1775 році). У другій половині XVIII ст. до навчальної програми КМА вводиться, зокрема, курс “чистої” (у складі якої вивчалися алгебра та геометрія) та змішаної (військова і громадська архітектура, механіка, гідростатика, гідравліка, оптика, тригонометрія, астрономія, гідрогеографія, математична хронологія) математики; в 1781 році – історія і географія, в 1794 – 1795 рр. – російське красномовство. Наприкінці ХУІІІ ст. серед викладачів КМА знаходяться і колишні її вихованці, які завершили курс навчання в Московському університеті (К. Соколовський, Я. Одинцов) [10].

На думку Хв. Титова, курси історії і географії, поезії та елоквенції сповна відповідали вимогам університетської науки, а до кінця 1783 – 1784 рр. і зовсім співпадали з курсами, які читалися в Московському університеті і академічному (при Петербурзькій академії наук) університеті. Прийнятий у 1786 році Устав для народних училищ (головних та малих), який поширювався і на Київську академію, застав її досить підготовленою до передбачених цим уставом реорганізаційних заходів в галузі змісту та методів навчання, причому настільки, що дозволяло запрошувати студентів Київської академії для заняття посад у головних народних училищах (училища, які готували педагогічні кадри для малих (загальноосвітніх) народних училищ). Запрошення ці продовжувалися до останніх років існування КМА.

На межі ХІХ ст. курс навчання в Київській академії зберігався як і раніше, і складав 12 років: три роки у нижчих класах, шість у середніх та три в богословських (вищих), т. т. формально не відрізнявся від традиційно прийнятого в академії розділу. Наприкінці ХУІІІ ст. (в 1798 році) у Київській академії читалися 19 предметів (арифметика, історія, географія, російська та латинська граматики, поезія, риторика, філософія, богословіє, чиста та змішана математика, французька, німецька, грецька, єврейська і польська мови, малювання, красномовство, сільська та домашня економіка), які розподілялися по восьми класах – нижчий, середній та вищий

граматичні, поезії, риторики, вищого красномовства, філософський та богословський; при цьому програма з філософії включала в себе коротку історію філософії, логіку, метафізику та моральне навчання (моральну філософію), натуральну історію та фізику (останні два предмета за прийнятими в народних училищах посібникам). У курсі математики читалися алгебра, геометрія, механіка, оптика, громадська архітектура. Прийнята з ініціативи Павла I спроба (підтримана Синодом) перетворення академії в самостійний заклад духовного типу не дала ніяких результатів; не побачив необхідності в подібній зміні і Київський митрополит Ієрофей Малицький (1727 – 1799), який залишив академію в звичній для неї течії життя. Отже, Київська академія зберігала свій статус закладу загальностанового та загальноосвітнього типу до кінця XVIII ст. Є всі підстави визнати справедливим зауваження Хв. Титова про те, що “події і різноманітні течії в галузі шкільної освіти та устрою, в тому числі і духовної освіти ...проходили мимо Київської академії” [11].

Курс на загальноосвітню підготовку керівництво КМА не збиралося міняти і надалі. Напроти, судячи з відомих свідчень, тенденція ця посилювалася. Так, наприклад, замість існуючого в 1799 році у КМА одного арифметичного класу в 1802 році було створено вже три; за той же період до чотирьох (замість одного) було доведено число історичних та географічних класів. У 1802 році при академії створюється вищий історичний клас [12].

До числа аргументів, які свідчать про наче виключно теологічне спрямування змісту освіти в Київській академії даного періоду, наводиться й такий, як число випускників, які зайняли потім високі пости в духовно – ієрархічній сходінці (архіпастирі). Між тим в книзі В. Аскоченського, єдиній публікації, де наводяться дані про вихованців Київської академії [13], із 125 слухачів, включених до списку випускників академії першої половини XVIII ст., лише шість з них продовжили свою кар’єру на громадському поприщі. У другій же половині XVIII ст. співвідношення включених до списку “примітних” та “відомих” вихованців Київської духовної академії та світських осіб складало вже 55 до 29.

Серед останніх такі імена, як граф П.В. Завадовський (1738 – 1812)- перший міністр народної освіти, Александровський Стефан (Серапіон) – проректор КМА, митрополіт

Київський і Галицький, Алишевський Павло (Ольшевський) – викладач філософії в КМА (1815-1817 рр.), М.І. Бантиш – Каменський (1737 – 1814), російський та український історик, автор 4-томної праці “Огляд зовнішніх зносин Росії” (не менш відомим був і його син, Д.М. Бантиш-Каменський (1778 – 1850), автор 8-томного словника “достопамятних людей Руської землі”, князь А.А. Безбородько (1747 – 1799), з 1797 року – канцлер Росії, за заповітом якого брат його І.А. Безбородько заснував у Ніжині лицей його імені, Н.М. Амбодик-Максимович (1742 – 1812) – засновник наукового акушерства Росії, перший російський професор акушерства, автор першого в Росії керівництва з акушерства та ряду словників, Андрієвський Євфим (Юхим) Іванович (1777-1840) доктор медицини та хірургії, засновник і керівник Товариства російських лікарів у С-Петербурзі, Андрієвський Іван Самійлович (1759-1809) – доктор медицини, професор ветеринарії Московського Університету, Андрієвський (Прокопович) Степан Семенович (1760-1818) – першовідкривач хвороби, якій дав назву “сибірська виразка”, організатор і реформатор медичної освіти, перший директор С.-Петербурзької хірургічної академії, Андрущенко Семен Матвійович (1782-1850) – професор латинської словесності Ніжинської гімназії вищих наук кн. О.А. Безбородька, Антонський-Прокопович Антон Антонович (1762-1848) – професор, академік, ректор Московського університету (1818-1826), член Російської академії наук (з 1813 р.), Г.В. Козицький (1725–1775) – перекладач при Петербурзькій академії наук, у тому числі і праць М.В. Ломоносова (переклав на латину праць М.В. Ломоносова про користь хімії та про походження світла), Ф.А. Емін (1735–1770) – письменник та перекладач, Д.П. Троцинський – міністр уділів та юстиції, В.К. Аршеневський (1758–1808) ординарний професор математики у Московському університеті, перший професор кафедри чистої математики Московського університету, Базилович Григорій Іванович (1759-1802) – доктор медицини, професор патології і терапії С.-Петербурзького медично-хірургічного училища, Барсук-Мойсеев (Мойза) Хома Іванович (1768-1811) – професор фізіології, патології і терапії медичного факультету Московського університету, доктор медицини, Берлінський Максим Федорович (1764-1848) – історик, автор праць з історії України та Києва, Білоусов Микола Григорович (1799-1854) – професор

юридичних наук Ніжинської гімназії вищих наук кн. Безбородька (1825-1830), Болгаревський Михайло Прокопович – доктор медицини, професор фармації та історії медицини Харківського університету, Ведель (Ведельський) (1767-1808) – композитор, диригент, Велланський Данило Михайлович (1773-1847) – академік, доктор медицини і хірургії С-Петербурзької медико-хірургічної академії; Волчанецький Денис Васильович – професор хірургії Єлисаветградської медико-хірургічної школи, Гулак-Артемівський Петро Петрович (1790-1865) – ректор Харківського університету (1841-1849), Долинський Лука (1750-1824) – живописець, Єнохін Іван (1791-1863) – академік, доктор медицини С-Петербурзької медико-хірургічної академії, Жуковський Василь (1762-1822) – лікар, автор наукових праць з питань епідеміології і терапії сибірки, Запольський Іван Гнатович (1773-1810) – екстраординарний професор математики і фізики Казанського університету, автор книги “Рассуждения о самолюбии” (1815), Звіряка Євстафій Федорович (1748-1829) – професор хімії та медпрактики Єлисаветградської медико-хірургічної школи, Зельницький Григорій Кирилович (1762-1828) – доктор філософії Московського університету; Італінський Андрій Якович (1743-1827) – доктор медицини, академік, дипломат, Кайданов Яків Кузьмович (1779-1855) – доктор медицини, один із перших вітчизняних біологів-еволюціоністів, Калинський-Геліта Йосип Федорович (1792-1858) – доктор медицини та хірургії, ординарний професор С.-Петербурзької медико-хірургічної академії, Канівецький Павло Петрович – доктор філософії Віленського університету; Кашинський (Кащинський) Іван Григорович (1771-1846) – доктор медицини і хірургії, кореспондент С-Петербурзької медико-хірургічної академії, Кониський Григорій Осипович (1717-1795) – професор філософії, ректор КМА (1752-1754); Кордет Лаврентій (1720-1781) – ректор Харківського колегіума, Кременецький Гавриїл (1783) – митрополит Київський і Галицький (1770), Куницький Дмитро (Діонісій) Олексійович (1781-1836) – ректор Київської семінарії (1819); Куницький Павло Олексійович – ординарний професор грецької словесності у Харківському університеті, Логановський Іван Васильович (Іоакимф) (1763-1817) – професор філософії в КМА, ректор КМА (з 1804 р.), Малицький Герофей (1727-1799) – митро-

полит Київський і Галицький, ректор Чернігівської семінарії; Масловський Опанас Федорович (1740-1804) – доктор медицини, організатор медичної справи в Україні, Миславський Семен (Самуїл) Григорович (1731-1796) – ректор КМА (1761-1768); Мохов Йосип (Йоасаф) Омелянович (1779 –) – останній ректор КМА (з 1814 р.), Нащинський Данило (Давид) (1721-1793) – ректор КМА (1758), Носков Іван (Мелетій) (1776-1851) – професор філософії в КМА (з 1814), в.о.ректора КМА з 1817 р.; Павловський Олексій Павлович (1770-1822) – мовознавець, автор “Грамматики малоросійського наречія”; М.І. Панкевич (1757-1812) – професор кафедри прикладної математики в Московському університеті, Пелехін Петро Павлович (1794-1871) – доктор медицини і хірургії, з 1830 р. ад’юнкт-професор кафедри очних хвороб С.-Петербурзького артилерійського шпиталю, Петров Артемій (1780-1849) – академік, доктор медицини, ординарний професор С.-Петербурзької медико-хірургічної академії; Политика (Полетика) Григорій Андрійович (1725-1784) – письменник, історик, перекладач, вірогідний автор “Історії Русів”, Прокопович Антон Антонович (1762-1848), Рачинський Гаврило Андрійович (1778-1843) – композитор, диригент, педагог; Різенко Василь Павлович (1783-1827) – ординарний професор повивального мистецтва медичного факультету Московського університету, Разумовський Кирило Григорович (1724-1803) – останній гетьман України (1750-1764), президент Російської академії наук, Руцький Ілля Васильович (1741-1786) – доктор медицини, автор однієї із перших праць про чуму і засоби її лікування, Слонецький (Слоницький) Федір Васильович (Теофілакт) (1744-1827) – ректор КМА (1795-1803); Соболевський Григорій Федорович (1741-1807) – професор ботаніки і фармакології С.-Петербурзької шпитальної школи, Соколовський Калістрат Миронович (1775-1849), Сохацький П.А. (1765 – 1809) – ординарний професор естетики та давньої словесності Московського університету, Данилевський А.І. (1770 – 1815) – доктор медицини, екстраординарний професор Московського університету; Ясновський Д.Є. – директор Ніжинського ліцею, згодом директор Ботанічного саду в Петербурзі, Велланський Д.М. (1773 – 1842) – ординарний професор анатомії та фізіології Санкт – Петербурзької медико-хірургічної академії; Ставицький Іван (Інокентій) (1761-1808) – професор філософії у

КМА(1795-1808); Тимківський (Тимковський) Ілля Федорович (1773-1853) – професор цивільного і кримінального права, загальної словесності та історії Харківського університету; Тимківський (Тимковський) Роман Федорович (1785-1820) – професор, доктор філософії і словесності Московського університету, Тихорський Хома Трофимович (1733-1814) – доктор медицини, автор першого в Росії підручника із судової медицини, Трощинський Дмитро Прокопович (1743-1829) – міністр юстиції і фінансів у Росії; Фальковський Іван Якимович (1762-1823) – ректор КМА (1803-1804), Ханенко Михайло Осипович (1782-1839) – професор Ярославського Демидівського ліцею, автор праць з історії, літератури, філології, Шумлянський Олександр Михайлович (1748-1795) – доктор медицини, професор, засновник гістології в Росії, Шумлянський Павло Михайлович (1752-1824) – доктор медицини, професор, перший декан медичного факультету Харківського університету, Яновський Данило Семенович (1769-1840) – директор Ніжинської гімназії. Цей список можна продовжити і далі. Серед вихованців, які не попали до списку В.Аскоченського, можна назвати також К.І.Щепіна (1728-1770) – доктора медицини, першого російського професора у викладацькому складі Медико – хірургічної академії, Туманського І.Г. – перекладача ряду статей з французької Енциклопедії, книги Фенелона “Про виховання дівчиць” (1763), Козельського Я.П. (1728-1794) – перекладача статей з французької Енциклопедії (філософія, логіка, психологія, діалектика), автора відомих “Філософських речень”, Мотоніса Н.Н. – почесного члена Академії наук, почесного члена Римської академії, Куницького П.А. – професора Харківського університету, Полетику Г. – письменника та перекладача, Зотова К. – автора першої книги з техніки корабельного керування і т. ін. Перелік імен можна продовжувати та продовжувати. Отже, питання щодо переваг у підготовці Київською академією служителів церкви як аргументу на користь визнання її духовним закладом, не витримує перевірки. Підсумовуючи наведене, можна з достатньою впевненістю зробити висновок про досить світський характер освіти, що панував в Київській академії упродовж усього XVIII ст., і відповідно вважати тезу про переродження академії в інститут підготовки церковнослужителів як таку, що не має під собою фактичного ґрунту.

З огляду наведеного вище, усвідомлення сучасними істориками психології пріоритетності джерелознавчого аспекту, відтак і створення на цій базі об'єктивної логіки становлення й розвитку психології в Україні залишається гострою проблемою, а отже найближчою перспективою на шляху відтворення цілісної картини досвіду минулого у пізнанні таємниць психічного.

Список використаних джерел

1. Сумцов Н.Ф. Иоанникий Галатовский (К истории южно – русской литературы ХУ11 века) // Киевская старина. – Т. VIII. – 1884. – С.1- 20; Каллаш В. Очерки по истории школы и просвещения. – М.: Типо – литограф. В. Рихтера, 1902. – 272 с.; Философская мысль в Киеве: историко – философский очерк. – К.: Наукова думка, 1982. – 375 с.; Крижанівський О.П. Церква у соціально-економічному розвитку Правобережної України (ХVIII – перша половина ХІХ ст.). – К.: Вища школа, 1991. – 127 с.; Грушевський М. З історії релігійної думки на Україні.- К.: Освіта, 1992. – 192 с.
2. История Киева. – Т.2. – Киев периода позднего феодализма и капитализма. – К.: Наукова думка, 1984. – 463 с.
3. Горский В.С. Развитие философской мысли в Киеве в период разложения и кризиса феодально – крепостнических отношений // Философская мысль в Киеве.- К.: Рад школа, 1991. – 423 с.
4. Развитие народной освіти та педагогічної думки на Україні (Х – поч. ХХ ст.). – К.: Рад школа, 1991. – 381 с.
5. Титов Хв. Стара вища освіта в київській Україні кінця ХVI – поч. ХІХ ст. – Київ: УАН, 1924. – 423 с.
6. История Вильнюсского университета (1579 – 1979).- Вильнюс: Моклас, 1979. – 373 с.
7. До певної міри зазначеної тенденції сприяв і указ 1754 року, що наказував висвячувати в сан архімандрита і великоросів. Тим самим “відібрано було у малоросів затверджене звичаєм право на цей сан. Після цього закону на практиці сталося протилежне явище, що відібрало у вихованців Київської академії бажання отримувати богословську освіту, а саме – призначення на вищі ієрархічні місця переважно великоросів” (Серебренников В. Киевская академия с половины

XVII – го века до преобразования её в 1819 году // ТКДА. 1897.- Кн. 8.- С.90).

8. Там само – С.64 – 93.
9. Аскоченский В. Киев с древнейшим его училищем Академиею. – Ч.2. – Киев: В университетской типографии, 1856. – С. 239.
10. Виговський М., Філоненко С. Києво – Могилянська академія у XVIII ст. // Київська старовина. – 1992. – №5. – С. 86-89.
11. Див. 5. С. 264.
12. Див. 8. С. 307 – 346.
13. Поняттям “вихованець” охоплювалися як учні, що закінчили повний курс освіти в академії, так і ті, котрі виходили з академії по досягненні богословського класу.

In article the question on status of Kyiv-Mahyla Academy of the second half of 18-th and the beginning of 19-th century rises. It is determined that blanks available for today in illumination of the process of becoming and the development of psychology of the specified period are caused by absence of the attention of researchers to a hand-written heritage available and filled up by new finds.

Key words: Kyiv-Mahyla Academy, history of psychology, a hand-written heritage, reconstruction, the status.

Отримано: 30.09.2008.

УДК 17.022.1:37+331

Л.В.Романюк

Емпіричний аналіз загальних цінностей, цінностей освіти і праці у світі західного вчення

У статті звертається увага на місце і роль цінностей в якісній вищій освіті, яка й сама займає чільне місце в системі загально-людських цінностей та сприяє якісній праці, показано важливість їх дослідження в моніторингу якості вищої освіти та життєдіяльності особи з цією освітою. Запропоновано модель структури цінностей Ш. Шварца і його методика для вивчення в процесі моніторингу цінностей особистості.